

Immunològic i immunitari: un esforç il·lògic?

Xavier Albons Gomila i Àngels Egea Puigventós
 Serveis Lingüístics de la Universitat de Barcelona

Per evitar l'ús de l'adjectiu *immune* en àmbits que no li són propis, de retruc s'ha intentat mantenir una separació clara entre els adjectius *immunitari* i *immunològic*, seguint les accepcions que els assignen els principals diccionaris de referència. Creiem, però, que aquest esforç s'ha fet en contra d'una extensió de significat que és present en els usos d'altres adjectius terminats en *-lògic* i que en alguns casos són reconeguts pels diccionaris, encara que sovint són beneïts sense tenir aquest reconeixement explícit.

1 Usos dels adjectius *immunitari* i *immunològic*

Segons els *Diccionari de la llengua catalana* de l'IEC (DIEC) i el *Diccionari enciclopèdic de medicina* d'Enciclopèdia Catalana (DEM), l'adjectiu *immunològic* s'ha d'usar únicament per referir-se a la immunologia, i no pas a la immunitat.

immunitari -ària *adj.* Relatiu o pertanyent a la immunitat. *Procés immunitari*
immunològic -a *adj.* Relatiu o pertanyent a la immunologia.

La realitat, però, demostra que això no s'aplica sempre així i que no sempre és fàcil d'aplicar.

Partint d'alguns termes recollits en el DEM, que contenen l'adjectiu *immunitari*, vam fer una sèrie de cerques a Internet mitjançant el Google per comprovar la freqüència d'ús dels diferents termes amb un adjectiu (*immunitari*) o l'altre (*immunològic*).

Com es pot comprovar en la taula següent, la vacil·lació en l'ús d'aquests adjectius és notablement elevada i en alguns casos contradictòria.

deficiència immunitària	93	deficiència immunològica	11
malaltia autoimmunitària	650	malaltia autoimmunològica	9
malaltia immunitària	92	malaltia immunològica	1.280
mecanisme immunitari	90	mecanisme immunològic	150
memòria immunitària	30	memòria immunològica	93
reacció immunitària	116	reacció immunològica	166
resposta immunitària	2.050	resposta immunològica	752
sistema immunitari	4.450	sistema immunològic	3.060
tolerància immunitària	45	tolerància immunològica	120

Taula 1. Usos d'*immunitari* i *immunològic* recollits al Google

Aquestes contradiccions també es poden trobar en obres de referència com ara el DEM. Vam fer una cerca de totes les ocurrences dels adjectius *immunitari* i *immunològic* en les entrades, subentrades i definicions del diccionari i vam poder comprovar els fets

següents:

- Hi ha molts usos d'*immunològic* que no corresponen a les definicions i que fins i tot es contradiuen amb el mateix DEM, que recull el mateix terme amb l'adjectiu *immunitari* (com és el cas de *complex immunitari*, *reacció immunitària* i *resposta immunitària*).
- Hi ha algunes expressions amb *immunològic* que no són coherents amb la definició d'aquest adjectiu, ja que sembla que fan referència a la immunitat i no pas a la immunologia.
- Hi ha algunes expressions amb *immunològic* en què és difícil discernir clarament si són coherents o no amb la definició que es dona per a aquest adjectiu. Per exemple, és correcte *prova immunològica*? I *diagnòstic immunològic*?

Expressions amb <i>immunitari</i>	
adsorció immunitària agent immunitari agressió immunitària capacitat immunitària característiques immunitàries causa autoimmunitària cèl·lula immunitària cèl·lula immunitàriament incompetent cèl·lula no immunitària d'origen immunitari defenses immunitàries dèficit immunitari endocrinopaties autoimmunitàries estat immunitari etiologia immunitària fenòmens immunitaris fenòmens intracel·lulars immunitaris	funció immunitària globulina immunitària hemoaglutinació no immunitària procés autoimmunitari procés immunitari propietat immunitària púrpura autoimmunitària química immunitària reactivitat immunitària sèrum d'alta concentració immunitària sèrum immunitari substàncies alliberades immunitàriament teoria immunitària teràpèutica immunitària tiroïditis autoimmunitària trastorn autoimmunitari
Expressions amb <i>immunològic</i>	
activitat immunològica assaig radioimmunològic base immunològica complexos immunològics diagnòstic immunològic diferenciació immunològica elements citoimmunològics enllaç immunològic fenòmens immunològics	identitat immunològica incompatibilitat immunològica incompetència immunològica mètodes immunològics pneumopatia immunològica prova immunològica reacció immunològica resposta immunològica

Taula 2. Usos d'*immunitari* i *immunològic* recollits al DEM

En una altra obra de referència en el camp de la medicina, *Medicina interna*, de Pere

Farreras i Ciril Rozman, també vam trobar una gran variabilitat en l'ús dels adjectius *immunitari* i *immunològic*.

- Vam trobar usos de l'adjectiu *immunològic* que entraven en contradicció amb la forma recollida en el DEM.

agressió immunològica característiques immunològiques causa immunològica dèficit immunològic fenòmens immunològics funció immunològica malalties immunològiques mecanisme immunològic	origen immunològic procés immunològic propietats immunològiques reacció immunològica reactivitat immunològica sistema immunològic trastorn immunològic vigilància immunològica
--	---

- També hi apareixen termes amb l'adjectiu *immunològic* que, seguint les definicions dels diccionaris, haurien de dur l'adjectiu *immunitari*.

activitat immunològica alteració immunològica anomalia immunològica complicacions immunològiques component immunològic defecte immunològic subjacent diferències immunològiques disfunció immunològica estimulació immunològica factors immunològics fase immunològica	fenotip immunològic homeòstasi immunològica incompatibilitat immunològica lesió immunològica naturalesa immunològica pèrdues immunològiques perfil immunològic problemes immunològics remissió immunològica silenci immunològic trombocitopènia immunològica
--	--

- Finalment, també vam trobar-hi termes o expressions en què és difícil discernir si l'ús de l'adjectiu *immunològic* és pertinent.

aspectes immunològics barrera immunològica base immunològica caràcter immunològic classificació immunològica compromís immunològic dada immunològica determinació immunològica diagnòstic immunològic fet immunològic identitat immunològica marcador immunològic	nivell immunològic paràmetres immunològics patogènia immunològica procediment immunològic prova immunològica punt de vista immunològic quadre immunològic selecció immunològica teoria immunològica tipificació immunològica trobada immunològica varietats immunològiques
--	---

mètodes diagnòstics immunològics	
----------------------------------	--

Les dades recollides deixen clar que l'ús real dels adjectius *immunitari* i *immunològic* no s'adiu amb les definicions que en donen els diccionaris. Tot i que lexicogràficament són clares queda palès que no sempre es poden aplicar fàcilment.

A partir d'això vam pensar que potser calia estudiar què passava amb els altres adjectius acabats en *-lògic* i amb els substantius corresponents acabats en *-logia*.

2 Usos dels substantius acabats en *-logia* i dels adjectius acabats en *-lògic*

Segons el DIEC i el *Gran diccionari de la llengua catalana* d'Enciclopèdia Catalana (GDLC), els substantius acabats en *-logia*, per regla general, fan referència a l'estudi, la ciència o la disciplina que té com a objecte l'element expressat per la primera part del mot:

ornitologia *f* Branca de la zoologia que tracta dels ocells.

D'altra banda, la definició dels adjectius acabats en *-lògic* inclou habitualment l'expressió «relatiu o pertanyent a», seguida del substantiu corresponent:

ornitològic *adj* Relatiu o pertanyent a l'ornitologia.

Aquestes definicions tan senzilles dels substantius acabats en *-logia* i dels adjectius acabats en *-lògic* entren en contradicció amb els usos reals, que presenten sovint un ús metonímic, com posa de manifest Fernando A. Navarro al *Diccionario crítico de dudas inglés-español de medicina*:

-logy Recomiendo reservar en lo posible los vocablos que incorporan este sufijo de origen griego para hacer referencia a una ciencia o disciplina, en cada caso la que se ocupa del estudio de la materia designada por la raíz. En inglés (y también en español), suelen utilizarse de forma impropia en muchos casos para designar por metonimia el objeto del estudio.

-logical (o *-logic*) De forma semejante a lo comentado en *-logy*, el sufijo *-lógico* debe reservarse en español para los adjetivos que expresen relación con la ciencia correspondiente.

Aquest ús metonímic que comenta Navarro es pot trobar recollit en algunes definicions tant del DIEC com del GDLC.

antropològic -a Relatiu o pertanyent a l'antropologia o a l'home. [GDLC]

biologia Forma de vida d'un organisme o ésser viu. [GDLC]
--

climatològic -a Climàtic. [DIEC]

<p>dialectològic -a Dialectal. [DIEC] [GDLC]</p> <p>enològic -a Relatiu o pertanyent a l'enologia. <i>Indústria enològica</i>. [GDLC]</p> <p>espeleologia Exploració de les coves i els avencs amb finalitats esportives o científiques. [DIEC] [GDLC]</p> <p>fisiològic -a Normal, no patològic. [DIEC]</p> <p>fonològic -a canvi fonològic Alteració de les relacions sistemàtiques dels fonemes [...] tret fonològic Component últim de l'estructura sonora del llenguatge. [GDLC]</p> <p>hidrològic -a cicle hidrològic Sèrie de processos naturals pels quals passa una molècula d'aigua des que surt de l'oceà fins que hi torna. [GDLC]</p> <p>litologia Natura de les roques d'una unitat geològica. [DIEC]</p> <p>meteorològic -a Relatiu o pertanyent a la meteorologia o als meteors. [GDLC]</p> <p>metodologia Mètode. [DIEC]</p> <p>metodologia Aplicació coherent d'un mètode. [GDLC]</p> <p>morfologia Descripció de les operacions per les quals l'estructura superficial d'una oració, d'una frase, etc., rep una interpretació fonètica. [DIEC] [GDLC]</p> <p>morfologia Conformació de la superfície sòlida terrestre. [...] Forma, estructura, d'una llengua considerada globalment. [DIEC]</p> <p>neologia Conjunt de processos de formació de noves unitats lèxiques. [DIEC]</p> <p>patològic -a Degut a malaltia. [DIEC]</p> <p>psicologia Conjunt de trets psíquics, caracterològics i de comportament que defineixen la manera d'ésser d'una persona o d'un grup social. [...] Síntesi dels trets característics d'un poble, d'una nació. [...] Capacitat per a comprendre l'ànima humana i preveure'n les reaccions. <i>S'ha de tenir psicologia per tractar amb la gent</i>. [DIEC] [GDLC]</p> <p>simptomatologia Conjunt dels símptomes d'una malaltia o d'un malalt. [DIEC] [GDLC]</p> <p>tecnologia Conjunt dels coneixements propis d'una art industrial o d'un ofici mecànic. [...] Conjunt dels termes i de les expressions tècniques relacionats amb una art industrial o amb un ofici mecànic. [GDLC]</p> <p>terminologia Conjunt de termes i d'expressions propis d'una determinada ciència, art, autor, època, etc. [DIEC] [GDLC]</p> <p>tipologia Classificació en tipus. Classificació dels objectes o fenòmens artístics en esquemes genèrics, o tipus, d'acord amb certes analogies formals o funcionals estables. [DIEC] [GDLC]</p>

Taula 3. Usos metonímics reconeguts pel DIEC i pel GDLC

Més enllà d'aquest usos metonímics ja recollits per les definicions d'aquests dos diccionaris, vam voler comprovar quin ús real feia el DIEC dels adjectius acabats en *-lògic* dins de les definicions.

Prenent només les entrades corresponents a la lletra *a* que contenen algun adjectiu acabat en *-lògic*, un cop eliminats els casos repetits i algun altre cas no pertinent, vam agrupar les seqüències en tres blocs.

- Usos d'adjectius acabats en *-lògic* que s'adiuen amb la definició general (relatiu o pertanyent a la ciència corresponent):

abric meteorològic: construcció on s'instal·len els **instruments meteorològics** per a protegir-los dels agents externs.
accionalisme: **doctrina sociològica** que es caracteritza per la importància que s'atorga al treball.
aplicació cíclica: principi que estableix la manera com s'han d'aplicar les **regles fonològiques** o transformacionals en una representació fonològica o en un arbre de derivació.

- Usos metonímics d'adjectius acabats en *-lògic* reconeguts pel DIEC:¹

adenosi: **procés patològic** dels ganglis.
advecció: moviment que comporta transport de qualsevol **variable meteorològica**.
alpi: que té els **caràcters morfològics** i estructurals propis dels Alps.
andropausa: **involució fisiològica** de la funció gonadal en l'home.
arquitectura gràfica: **procés metodològic** per a la definició de l'estructura harmònica de la pàgina, o doble pàgina, d'un llibre o d'un imprès.

- Usos metonímics no reconeguts pel DIEC:

abiotròfia: procés degeneratiu dels **elements histològics**, especialment de les formacions nervioses.
abric meteorològic: construcció on s'instal·len els instruments meteorològics per a protegir-los dels agents externs.
acetificació: formació d'àcid acètic efectuada **biològicament**.
adaptació: **situació geomorfològica** en què la xarxa hidrogràfica.
addicció: estat de **dependència fisiològica i psicològica** a una substància.
adherència: en un **espai topològic**, conjunt de punts.
aigua potable: aigua apta per al consum humà perquè té un grau de **puresa [...] microbiològica** suficient.
alcaloide: substància orgànica nitrogenada de caràcter bàsic, d'origen vegetal, que en general té, a dosi feble, uns marcats **efectes farmacològics** sobre les persones i els animals.

¹ Vegeu la taula 3, on es recullen els usos metonímics d'aquests adjectius o del substantiu corresponent.

alternant: que intervé en una **alternança morfofonològica**.

altiplà tectònic: en geomorfologia, altiplà de la superfície terrestre que es correspon amb un horst situat en un **nivell geològic** profund.

anagènesi: en l'**evolució biològica**, canvi evolutiu d'un llinatge, sense subdivisió.

anormal: que pateix de qualsevol **síndrome psicopatològica**.

antitoxina: anticòs sintetitzat en la resposta immunitària que neutralitza les substàncies tòxiques d'**origen biològic**.

antropologia física: **antropologia biològica**.

aplicació cíclica: principi que estableix la manera com s'han d'aplicar les regles fonològiques o transformacionals en una **representació fonològica** o en un arbre de derivació.

apoplexia: **síndrome neurològica** d'aparició brusca, que comporta l'abolició de funcions cerebrals i un cert grau de paràlisi muscular.

arqueometria: part de l'arqueologia que aplica mètodes de la física i de la química o d'altres ciències per extreure tota la informació possible sobre els **documents arqueològics**.

autoimmunitat: **fenomen biològic** pel qual el **sistema immunològic** d'un individu reacciona contra els antígens propis.

3 Conclusió general

A partir de les dades exposades, creiem que no sembla convenient forçar una distinció entre *immunitari* i *immunològic* que les mateixes obres de referència en medicina (diccionaris i llibres de text) tenen dificultats a posar en pràctica.

A més a més, cal tenir en compte que el mateix DIEC recull alguns usos metonímics en substantius acabats en *-logia* i adjectius acabats en *-lògic*, que es podrien fer extensius a altres substantius i adjectius. Sobretot si es té en compte que l'ús real d'aquests mots va més enllà dels usos acceptats pels diccionaris, tal com demostren els casos extrets del mateix DIEC.

4 Bibliografia

Diccionari de la llengua catalana [en línia]. Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2007.

Diccionari enciclopèdic de medicina [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana, 1997-2007.

FARRERAS, P.; ROZMAN, C. *Medicina interna*. Barcelona: Harcourt Brace, 1997.

Gran diccionari de la llengua catalana [en línia]. Barcelona: Enciclopèdia Catalana,

UNIVERSITAT DE BARCELONA

U

B

1997.

NAVARRO, FERNANDO A. *Diccionario crítico de dudas inglés-español de medicina*. 2a ed. 2a reimpr. Madrid: McGraw-Hill Interamericana de España, 2006.